

یادداشتی از سعید درگاه پور مسئول کمیته بین‌الملل جمعیت اعتلاء؛

غنی‌سازی هسته‌ای، حق قانونی و نماد حاکمیت ملی

غنی‌سازی هسته‌ای برای جمهوری اسلامی ایران نه یک مطالبه سیاسی مقطعی، بلکه حق ریشه‌دار در حقوق بین‌الملل و نمادی از حاکمیت ملی و استقلال علمی است. بر اساس معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT)، کشورهای عضو از «حق غیرقابل انکار» برای تحقیق، تولید و استفاده از انرژی هسته‌ای برای مقاصد صلح‌آمیز برخوردارند. این حق در ماده چهارم معاهده به صراحت به رسمیت شناخته شده و تصریح می‌کند که هیچ‌یک از مفاد NPT نباید به‌گونه‌ای تفسیر شود که این حق را محدود کند.

به گزارش پایگاه اطلاع رسانی اعتلای نهادهای مردمی انقلاب اسلامی، سعید درگاه پور مشاور امور توافقی‌های بین‌المللی معاونت حقوقی ریاست جمهوری و مسئول کمیته بین‌الملل جمعیت اعتلاء، در یادداشتی با موضوع «غنی‌سازی هسته‌ای، حق قانونی و نماد حاکمیت ملی» آورده است:

غنی‌سازی هسته‌ای برای جمهوری اسلامی ایران نه یک مطالبه سیاسی مقطعی، بلکه حق ریشه‌دار در حقوق بین‌الملل و نمادی از حاکمیت ملی و استقلال علمی است. بر اساس معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT)، کشورهای عضو از «حق غیرقابل انکار» برای تحقیق، تولید و استفاده از انرژی هسته‌ای برای مقاصد صلح‌آمیز برخوردارند. این حق در ماده چهارم معاهده به صراحت به رسمیت شناخته شده و تصریح می‌کند که هیچ‌یک از مفاد NPT نباید به‌گونه‌ای تفسیر شود که این حق را محدود کند.

ایران از سال ۱۹۷۰ عضو NPT است و همواره اعلام کرده برنامه هسته‌ای‌اش ماهیتی صلح‌آمیز دارد. همکاری‌های گسترده با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، پذیرش بازرسی‌های مستمر و ارائه گزارش‌های فنی در چارچوب توافقات پادمانی، نشان‌دهنده رویکردی مبتنی بر تعامل و شفافیت بوده است. آژانس نیز در مقاطع مختلف اعلام کرده که در مواد و فعالیت‌های هسته‌ای اعلام‌شده ایران، انحرافی به سوی مقاصد نظامی مشاهده نکرده است. این گزارش‌های فنی، مبنای حقوقی مهمی برای تأکید بر ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای ایران محسوب می‌شود.

با این حال، یکی از چالش‌های اساسی در این پرونده، سیاسی‌سازی روندهای فنی است. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی باید نهادی تخصصی و مستقل باشد و اعتبار آن در گرو بی‌طرفی و اتکای صرف به داده‌های فنی است. هرگونه فشار سیاسی یا بهره‌برداری ابزاری از سازوکارهای نظارتی، می‌تواند اعتماد کشورها به نظام عدم اشاعه را تضعیف کند. اگر اصل بی‌طرفی مخدوش شود، نه تنها پرونده ایران بلکه کل رژیم عدم اشاعه با بحران مشروعیت مواجه خواهد شد.

حق توسعه و ضرورت چرخه سوخت

غنی‌سازی اورانیوم بخش جدایی‌ناپذیر چرخه سوخت هسته‌ای است. کشوری که نیروگاه برق هسته‌ای دارد یا در حوزه تولید رادیوداروها و تحقیقات علمی فعالیت می‌کند، نیازمند دسترسی پایدار به سوخت است. تجربه تحریم‌ها نشان داده که وابستگی کامل به تأمین خارجی می‌تواند امنیت انرژی و سلامت عمومی را تهدید کند. بنابراین، دستیابی به فناوری بومی غنی‌سازی، در چارچوب مقررات بین‌المللی، اقدامی در راستای حق توسعه و خوداتکایی مشروع است.

استانداردهای دوگانه و زیاده‌خواهی سیاسی

نظام عدم اشاعه زمانی معتبر خواهد بود که اصل «عدم تبعیض» در آن رعایت شود. در حالی که برخی کشورها دارای زرادخانه‌های هسته‌ای هستند و حتی عضو NPT نیز نیستند، فشارهای سیاسی عمدتاً متوجه برنامه‌های صلح‌آمیز کشورهای عضو می‌شود. چنین رویکردی با روح عدالت‌محور معاهده سازگار نیست. ایران تأکید دارد که مطالبه‌اش نه امتیاز ویژه، بلکه اجرای برابر قانون برای همه کشورهاست.

ممنوعیت حمله به تأسیسات هسته‌ای صلح‌آمیز

یکی از ابعاد مهم این بحث، موضوع امنیت تأسیسات هسته‌ای است. بر اساس اصول بنیادین منشور ملل متحد، به‌ویژه ماده ۲ بند ۴ سازمان ملل متحد، تهدید یا توسل به زور علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی کشورها ممنوع است. افزون بر این، در چارچوب حقوق بین‌الملل بشردوستانه و قواعد عرفی، حمله به تأسیسات غیرنظامی و زیرساخت‌های حیاتی که می‌تواند خسارات گسترده انسانی و زیست‌محیطی ایجاد کند، ممنوع تلقی می‌شود.

در سال ۱۹۸۱، پس از حمله رژیم صهیونیستی به تأسیسات هسته‌ای عراق، شورای امنیت سازمان ملل متحد در قطعنامه ۴۸۷ این اقدام را محکوم و بر حق کشورها برای توسعه برنامه هسته‌ای صلح‌آمیز تأکید کرد. این سابقه حقوقی نشان می‌دهد که جامعه بین‌المللی اصل مصونیت تأسیسات هسته‌ای صلح‌آمیز را به رسمیت شناخته است.

از این منظر، هرگونه تهدید یا اقدام نظامی علیه مراکز هسته‌ای تحت نظارت آژانس از جمله تهدیدهایی که از سوی ایالات متحده آمریکا یا رژیم صهیونیستی مطرح شده‌اند، نه تنها نقض حاکمیت ملی ایران، بلکه تخطی از قواعد آمره منع توسل به زور و تهدیدی علیه امنیت منطقه‌ای و

جهانی است. چنین اقداماتی می‌تواند پیامدهای زیست‌محیطی فاجعه‌باری در پی داشته باشد و اصول مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها را نقض کند.

راه‌حل؛ قانون‌گرایی و احترام متقابل

ایران همواره اعلام کرده که آماده تعامل سازنده و شفاف در چارچوب حقوق بین‌الملل است، اما این تعامل باید بر پایه احترام متقابل و رفع فشارهای غیرقانونی باشد. دفاع از حق غنی‌سازی اورانیوم، دفاع از اصل حاکمیت ملی، حق توسعه و اجرای بی‌طرفانه قوانین بین‌المللی است.

در نهایت، اگر جامعه جهانی خواهان حفظ و تقویت رژیم عدم اشاعه است، باید به اصول بنیادین آن^۱؛ یعنی عدم تبعیض، بی‌طرفی نهادهای فنی و منع توسل به زور^۲؛ پایبند بماند. حمله به تأسیسات هسته‌ای صلح‌آمیز ممنوع است؛ محروم‌سازی یک ملت از حقوق مصرح در معاهدات نیز مغایر عدالت است. تنها از مسیر اجرای برابر قانون و پرهیز از زیاده‌خواهی سیاسی می‌توان به نظم پایدار و عادلانه در عرصه بین‌المللی دست یافت.